

Т. О. Крамчанінова, студентка групи ПЗдср-21-2 (*ХНУВС, Харків*)

В. В. Заборовський, канд. іст. наук, доц. (*ХНУВС, Харків*) – науковий керівник

СИМОН ВАСИЛЬОВИЧ ПЕТЛЮРА

В історії національно-визвольної боротьби та української державності ім'я Симона Петлюри займає почесне місце. Його внесок в справу національного та соціального визволення українського народу досить показний. Починаючи від комуністів і кінчаючи російськими монархістами, вони ненавиділи С. Петлюру і як тільки могли паплюжили його ім'я. А зважаючи на той факт, що Петлюра був дитям свого часу, перебував під впливом деяких ідей та концепцій, поширених в той час, і не міг внаслідок цього уникнути помилок і прорахунків, то це тільки допомагало його ворогам і критикам знаходити аргументи проти нього. Тому всім, хто любить нашу Вітчизну й хотів би бачити її незалежною, могутньою та щасливою, необхідно знати про труднощі й помилки, що призвели до катастрофи української державності 1917–1921 років, щоб це ніколи більше не повторилося.

Симон Васильович Петлюра народився 10 травня 1879 р. в Полтаві у сім'ї міського візника, що походив з козацького роду. Хоча Симон походив з незаможної родини, але він дістав непогану освіту. Початкову освіту він здобув у церковно-парафіяльній школі, а з 1895 р. навчався у духовній семінарії в Полтаві. Духовна кар'єра його не дуже приваблювала – він захоплювався історією, музикою, культурою. В цей час його світогляд формувався під впливом творів Тараса Шевченка, Івана Котляревського, історичних творів українських істориків. А тому не дивно, що 1898 р. Симон Петлюра став членом громади, організованої молоддю із семінарії та інших навчальних закладів Полтави, а пізніше приєднався до Революційної Української Партії (РУП). 19 лютого 1900 р в Полтаві С. Петлюра вперше зустрів одного з ідеологів українського націоналізму – Миколу Міхновського, який закликав українців боротися проти гнобителів – чужинців та за вихід України з Російської імперії. Саме його ідеї національної самостійності України сприяли організації Революційної Української Партії. Восени 1905 р. С. Петлюра повернувся до Києва. В Україні він бере активну участь в діяльності Української соціал-демократичної робітничої партії (УСДРП), що виокремилась з РУПу. В цей час працює в газеті «Слово», в журналах «Вільна Україна», «Україна» та є секретарем в газеті «Рада». В своїх статтях закликає українців боротися за своє національне та соціальне визволення. 1909 р. С. Петлюра переїздить до Москви. Одночасно він разом з О. Саліковським протягом 1912–1917 рр. редагував російськомовний журнал «Украинская жизнь». В цей час він пише низку літературно-критичних нарисів про визначних діячів української культури: Т. Шевченка, І. Франка, І. Карпенко-Карого, М. Коцюбинського тощо.

У роки першої світової війни С. Петлюра працював у «Союзі земств і міст», та був заступником уповноваженого в справах Західного фронту. Лютневу революцію 1917 р. в Росії зустрів на цій посаді. Весною 1917 р.

Петлюра був обраний головою Українського військового комітету Західного фронту. Був делегатом I Всеукраїнського військового з'їзду в Києві (18–21 травня). 1917 р. делегація Центральної Ради виїхала до Петрограду на переговори. Проте «демократичний» Тимчасовий уряд відмовився надати Україні навіть автономію. Саме це послужило причиною проголошення 25 червня 1917 р. I-го Універсалу. Було створено Генеральний Секретаріат, який повинен був стати урядом автономної України. С. Петлюра почав конфліктувати з головою Генерального секретаріату В. Винниченком, який не підтримував ідею створення збройних сил України, а згодом покинув уряд. Виїхавши на Лівобережжя, він почав формувати українські військові частини. Саме він сформував Гайдамацький кіш Слобідської України, що придусував повстання більшовиків на заводі «Арсенал» у Києві.

С. Петлюра під час Гетьманату Скоропадського очолював Київське Губернське Земство, Всеукраїнський Союз Земств. Він як і інші соціалісти був в опозиції до гетьмана. В цей час він виступав за проведення земельної реформи та обмеження прав великих землевласників. У липні 1918 р. Петлюра був заарештований і майже 4 місяці перебував у в'язниці. Коли його звільнили, поїхав до Білої Церкви, де взяв активну участь в повстанні проти Гетьманату. Дізнавшись про те, що Петлюра оголосив себе головним Отаманом, В. Винниченко, обраний головою Директорії, що мала замінити уряд гетьмана П. Скоропадського, був дуже роздратованим. Але зважаючи на те, що авторитет Петлюри був надзвичайно високим, його довелося ввести до складу Директорії. Петлюра остаточно відійшов від ідей соціал-демократії і перейшов на засади національного визволення, зміцнення української державності та творення сильної армії. Пріоритети, які обрав Петлюра, були реалістичні і найбільш відповідали потребам часу. 17 листопада 1918 р. за рішенням ЦК РКП(б) і Ради Народних Комісарів Радянської Росії було утворено революційну військову групу військ, завданням якої було «визволення» України. А 28 листопада в Курську був утворений маріонетковий «український» радянський уряд, на допомогу якому й мала прийти й вищезгадана російська група військ. Лев Троцький один з найбільш впливових і авторитетних лідерів більшовиків, відправляв своїх агітаторів в Україну. Тоді багатьох українців спокусили красиві, але облудні соціалістичні гасла. Більшовики змогли привабити військові загони українських селян (в тому числі отаманів Григор'єва та Махна), і вже 5 лютого 1919 р. взяли Київ, а до літа майже всю Україну. І хоч Петлюра зосередив всю владу в своїх руках, а в недовзі очолив Директорію і збройні сили УНР, він, не маючи ні чисельної та дисциплінованої партії однодумців, ні сильної регулярної армії, змушений був відступити на захід. Директорія під тиском більшовицьких військ переїхала спочатку до Вінниці, потім до Проскурова, і нарешті до Кам'янця Подільського. У Петлюри була нагода знову здобути довір'я українських селян в літку 1919 р. коли в Україні, де була встановлена радянська влада, почалися селянські повстання. Якби Петлюра кинув свої війська на допомогу повстанцям, справи, можливо, йшли б по-іншому. Але він готував спільний похід на Київ своїх військ разом з Українською Галицькою Армією, яка була створена урядом ЗУНРу. Похід на

Київ закінчився поразкою, яка фатально вплинула на настрої та бойовий дух українців, що боролись за незалежність України.

Звичайно, С. Петлюра був палким патріотом здібним організатором і навіть політиком, але він не багато розумівся у військовій справі. А тому як Головний отаман, втручаючись в розробку стратегічних операцій, робив помилку за помилкою, не враховував помилок Центральної Ради, а деякі навіть повторював. І це тоді, коли вже давно не було поряд ні Грушевського ні Винниченка, ні інших діячів національно-визвольного руху, що захоплювались соціалістичними ідеями. Спроба відновити незалежну Україну за допомогою союзу з Польщею віддавши їй за це Галичину теж не могла закінчитися добре, бо цей акт тільки підірвав авторитет Петлюри серед селян. І новий спільний похід українських та польських військ на Київ не викликав ні ентузіазму, ні підтримки українського народу. 1923 р. уряд Радянської України зажадав від польських властей видачі Петлюри, як ворога трудящих. Тому він перебрався спочатку до Угорщини, потім до Відня і Женеви, і нарешті з дружиною Ольгою та донькою Лесею поселився в Парижі. Та навіть в еміграції С. Петлюра загрожував більшовицькому пануванню в Україні. 25 травня 1926 р. агент радянського ОДПУ застрелив Петлюру. Вбивця запевняв, що він помстився за жидівські погроми, які нібито влаштовував Петлюра. Треба зразу підкреслити, що Петлюра був категорично проти погромів, карав погромників, але французький суд виправдав Шварцбарта. Отаман Симон Петлюра був похований на Монпарнаському кладовищі.

Як сам Симон Петлюра оцінював національно-визвольну боротьбу українського народу 1917–1920 рр.? В промові на політичній нараді 26 листопада 1919 р. він сказав: «...наша боротьба в історії українського народу буде записана золотими буквами. Ми виступили на арену історії тоді, коли весь світ не знав, що таке Україна. Ніхто не хотів її визнати, як самостійну державу, ніхто не вважав нашого народу за окрему націю. Єдиною боротьбою, впертою і безкомпромісовою, ми показали світові, що Україна є, що її народ живе і бореться за своє право, за свою свободу й державну незалежність. Признаймося, що за час двохлітньої нашої боротьби ми створили українську націю, яка й надалі активно боротиметься за свої права, за право самостійно й ні від кого незалежно порядкувати на своїй землі». І це правда! Симон Петлюра й його прихильники боролися не даремно. Вони заслужили вічну вдячність української нації. Їхньою боротьбою ми й прийдешні покоління українців будемо пишатися, а їх поразки й помилки стануть нам пересторогою!

Література

1. Історія України: нове бачення : у 2 т. – К., 1995.
2. Кульчицький С. В. УСРР в добу «воєнного комунізму» (1917–1920 рр.). Спроби побудови концептуальних засад реальної історії. Історичний зошит / Україна в ХХ столітті : зб. документів і матеріалів. 1900–1939 рр. К., 1997.
3. Гаврюшенко О. Історія культури. Навч. посіб. К., 2004.
4. Греченко В.А. Історія України. Всесвітня історія ХХ століття. Х., 1998.
5. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації ХІХ–ХХ ст. К., 1996.